

*Systematisk etisk refleksjon
i kommunehelsetjenesten*

Helse- og omsorgskonferanse 2023

Ernst Hotell, Kristiansand 12.oktober

Leni Klakegg

Regional rådgiver
Samarbeid om etisk kompetanseheving, KS

**Samarbeid om etisk
kompetanseheving**

Samarbeid om etisk
kompetanseheving

Nasjonal støtte i etikkarbeid i de kommunale helse- og omsorgstjenestene

Kommunesektorens organisasjon (KS) og Senter for medisinsk etikk (SME) ved Universitetet i Oslo, er av Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) gitt ansvaret for å bistå kommunene i deres etikkarbeid.

Med oppstart i 2016 har SME og KS fått et formalisert samarbeid om etisk kompetanseheving i de kommunale helse- og omsorgstjenestene.

Samarbeid om etisk
kompetanseheving

Hovedmål for KS satsning i kommunen

Etisk refleksjon skal bidra til at kommunene **styrker** den etiske kompetansen og etablerer et **systematisk** etikkarbeid i helse- og omsorgstjenestene

Samarbeid om etisk
kompetanseheving

Formålet for KS satsning i kommunen

Formålet med etisk kompetanse og systematisk praktisk etikkarbeid i tjenestene, er å styrke brukernes opplevelse av at helse- og omsorgstjenestene **ivaretar deres verdighet og integritet**

Etikk og andre nasjonale føringer

Etikksatsinga er videreført

- Meld.St.15(2017 – 2018) Leve heile livet arbeidet
- Meld. St. 24 (2019–2020) Lindrende behandling og omsorg — Vi skal alle dø en dag. Men alle andre dager skal vi leve.
- Meld. St. 38 (2020–2021) Nytte, ressurs og alvorlighet — Prioritering i helse- og omsorgstjenesten
- Meld. St. 24 (2022 – 2023) Fellesskap og meistring – Bu trygt heime
- Vi- de pårørende, regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan
- NOU Tid for handling
- Trygghetstandarden for sykehjem - TryggEst

Hvorfor satse på etikk?

Virksomheten har en grunnleggende etisk dimensjon:

- **Møte mellom mennesker. «Relasjonsyrker»**
- **Brukernes avhengighet og sårbarhet. Mye står på spill**
- **Utfordringer knyttet til kommunikasjon og samhandling**
- **Konsekvenser når praksis ikke har en god etisk standard**
- **Se sammenheng i tjenestene, til det beste for brukeren**
- **Prioriteringer - prioriteringer er verdiarbeid**

Etikk er systematisk tenkning om etiske spørsmål

For ansatte innebærer det blant annet

- Å sammen tenke systematisk gjennom hva høy etisk standard innebærer
- Å sammen utvikle en personorientert og etisk oppmerksom organisasjonskultur som oppdager etiske dilemmaer
- Mental avlastning

*Etikk handler både om refleksjon og om handling
- Å skape kvalitativt gode tjenester for brukerne*

Dilemmaer

- Prioriteringer på ulike nivå i tjenesten, demografisk utvikling, Flere eldre enn barn. Må en flytte ressurser fra skole til hjemmetjenesten?
- Bruken av velferdsteknologi, når setter vi inn dette som et tiltak?
- Ressursmangel, mangler fagkompetanse. Er det greit at multisyke på sykehjemmet blir observert/hjelpet av assistenter som ikke har fått opplæring?
- Opplever hjemmeboende eldre seg mindre ensom nå? Hva må vi gjøre? Mindre tid- større ensomhet? Bu trygt heime

Etikk handler om å skape gode tjenester, ikke om juridiske minstekravnormer

Etikk handler om

- Å bli lyttet til og tatt på alvor
- Å bli behandlet med ydmykhet og respekt
- Å ikke bli utsatt for ekstra belastning
- Å få bestemme selv når dette er mulig
- Å få tjenester av høy faglig kvalitet

Ny undersøkelse 2023

Rudi Kirkhaug er dr. philos. og professor ved UIT, har gjennomføre en undersøkelse blant ledere for at vi skal få mer kunnskap om hvilken betydning etisk kompetanse har i ledelse

«Lederskap i helse- og omsorgssektoren må forholde seg til fire faktorer samtidig: **effektivitet, endring og utvikling, arbeidsmiljø og tjenestekvalitet**. Dette innebærer at lederskapet må bevege seg fra administrasjon til mer direkte ledelse, samtidig som etikk må gå fra å være passivt og individuelt bevissthetsfenomen til å bli et aktivt virkemiddel i hverdagen»

-Rudi Kirkhaug-

Ny undersøkelse 2023

«For å møte de krav som stilles til sektoren (jf NOU 2023:4. Tid for handling) viser dataene i denne studien at det kreves innsats langs to akser

En etisk akse, som er nødvendig for å ivareta og opprettholde lederens og medarbeidernes arbeidsbetingelser, samt service- og omsorgskvaliteten til tjenestemottakerne

En innovativ akse, som er nødvendig for hele tiden å finne nye og effektive organisatoriske, teknologiske og metodiske løsninger»

-Rudi Kirkhaug-

Kan systematisk etisk refleksjon påvirke arbeidsmiljøet?

Etikk er grunnlaget i det arbeidet vi skal utføre

- Etisk refleksjon - Reduserer moralsk stress/samvittighetstress
- Etisk refleksjon er en god måte å lære av gode og mindre gode opplevelser
- Etisk refleksjon bedrer jobbnærvær
- Mental avlastning
- Øker varhet for bruker

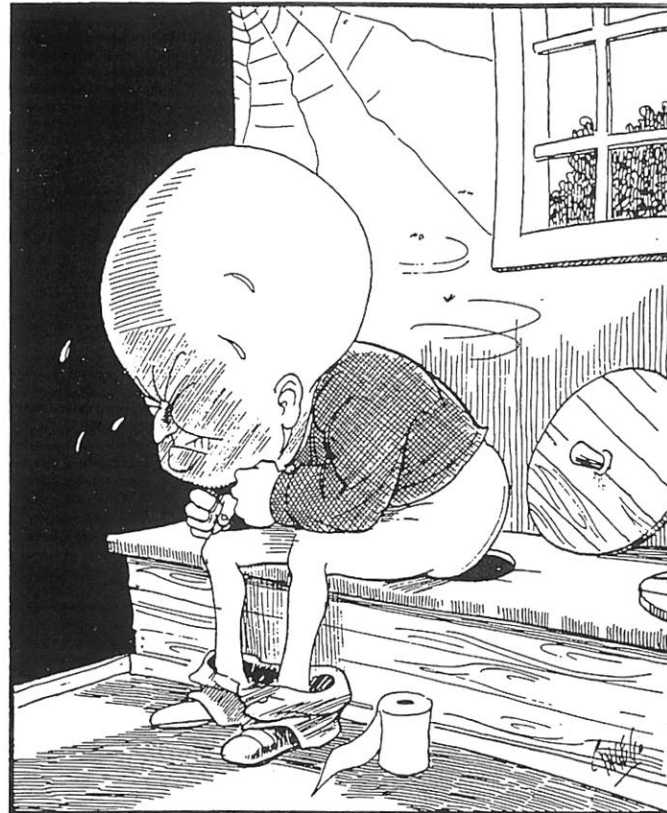
Utgjør etisk refleksjon en forskjell

- Det har ført at en bruker mer tid på å ta faglig gode valg framfor å «synse» både sammen med bruker og for bruker, der dette er nødvendig. Eksempel etisk refleksjon før en søker tvangsvedtak, ta i bruk musikkbasert omsorg, ta i bruk velferdsteknologi, endring av rutine, implementering av nye tiltak mm
- Flere ansatte melder at de har blitt modigere, og økt forståelse for hverandre som fagperson
- Det er lettere å si fra når de mener en kollega opptrer på en måte som skaper konflikt og dårlig kultur på arbeid
- Ansatte etterspør etisk refleksjon – dette var merkbart når covid 19 kom

Hva skal til for å lykkes?

"Det nytt' itj' å
tænk så stort
at en itj' kan
få det fram."

Figur 3.1 Det nytter ikke å tenke så stort... at en ikke får fram et resultat (Inge Grø-dum, Aftenposten)

Trøndersk ordtak

Suksesskriterier for å lykkes med systematisk etisk refleksjon

- Leder er viktig
- Jobb med forankring på alle nivå, forankring er ferskvare
- Etikkarbeidet inn i planverket til kommunen
- En person i kommunen har det overordna ansvaret for etikkarbeidet
- **Leder og etikkveileder (to på hver avdeling)** må ha forventningsavklaring: tidsbruken til refleksjon, faglig oppdatering mm
- Etisk refleksjon må ledes, følges opp og etterspørres

Suksesskriterier for å lykkes med systematisk etisk refleksjon

- Knytt etikkarbeidet til eksisterende prosjekter , demens, lindring, endring mm
- Hold refleksjonene praksisnære
- Støtt opp om veilederne med kompetanse, påfyll, møteplasser og veiledning – nettverk for etikkveiledere
- Lederen er kulturbygger og må være et godt eksempel og etterspør etisk refleksjon
- Gode ønsker er ikke nok. «Det e itjnå som kjem tå sæ sjøl.»

Bærekraftig etikkarbeid (Marie Aakre)

Målet med undersøkelsen i 2018

å avdekke hvilken betydning etikk, etisk refleksjon og verdier har blant ledere og ansatte i helse- og omsorgstjenestene i norske kommuner

- tilstedeværelse og muligheter for praktisering av etisk refleksjon
- hvilke effekter satsingen Samarbeid om etisk kompetanseheving har hatt
- behov for videre satsing på området

Oppsummert: behovet er stort for mer kompetanse på etikk, verdier og etisk refleksjon på alle nivåer

Samarbeid om etisk
kompetanseheving

Etikk rådgiverne

Hva kan etikk rådgiverne hjelpe med

Bistå kommunen i å etablerer og/eller vedlikeholde systematisk etisk refleksjon i omsorgstjenesten

Metodekurs

Veiledning for eksempel knytt til etikkveilederrollen

Bistå med innlegg på fagdager i kommunen

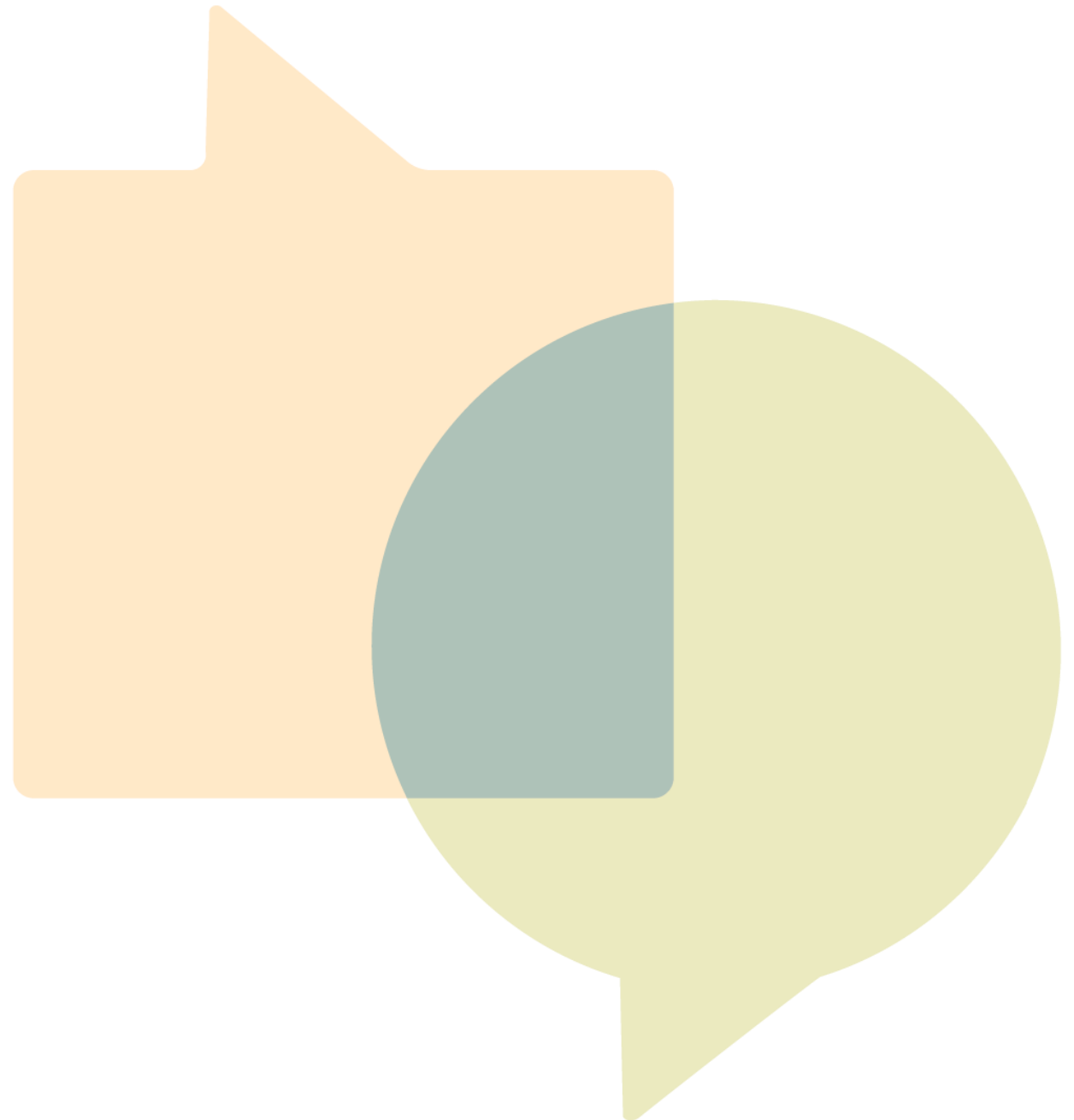
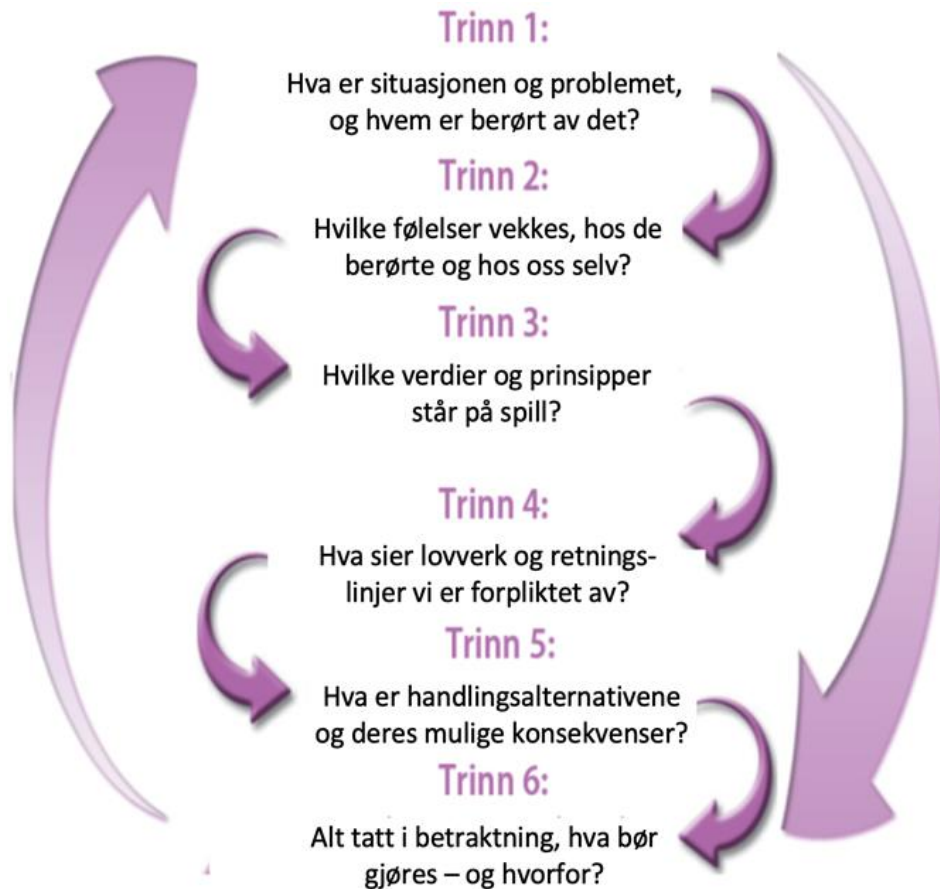
Webinar

Arrangere konferanser for kommunalt ansatte

Bistå i utvikling av nye verktøy for kommunen

Etisk refleksjonsmodell

Samarbeid om etisk kompetanseheving

Verktøy

<https://www.ks.no/fagomrader/helse-og-omsorg/eldreomsorg/samarbeid-om-etisk-kompetanseheving/verktoy-og-metoder2/>

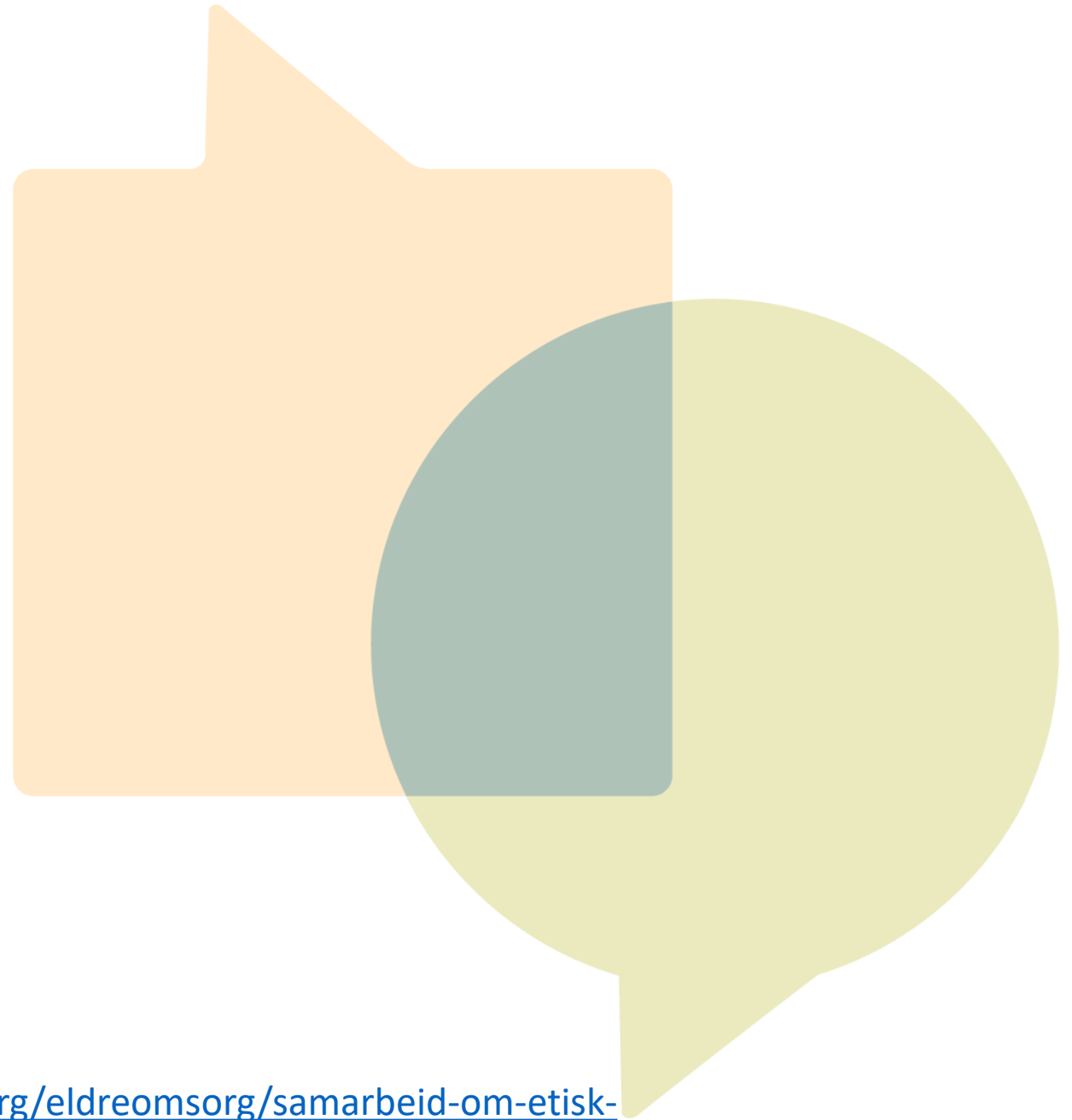
Planlagte verktøy

Temaer i digitalt bibliotek/hefter

- Pårørende rollen
- Skjulte verdier
- Makt og tvang
- Etikk og juss

Refleksjonsrommet

<https://www.ks.no/fagomrader/helse-og-omsorg/eldreomsorg/samarbeid-om-etisk-kompetanseheving/refleksjonsrommet/>

Samarbeid om etisk
kompetanseheving

Nettside

- <https://www.ks.no/fagomrader/helse-og-omsorg/eldreomsorg/samarbeid-om-etisk-kompetanseheving/>
- Leni.klakegg@ks.no

Alltid - Tid for etikk

«Etisk refleksjon starter alltid med bevisstgjøring!

Om bevisstgjøring av holdninger og verdier, menneskesyn og om vår rolle og om makt.

Det du er bevisst på, kan du gjøre noe med.

Det som du ikke er bevisst på, gjør noe med deg- ofte uten å være klar over det.»